

WERKEN MET DUURZAME COALITIES

EEN WERKPROGRAMMA VOOR SUCCESVOLLE SAMENWERKING AAN DUURZAME ONTWIKKELING TUSSEN MOLUKSE GEMEENSCHAPPEN OP DE MOLUKKEN EN IN NEDERLAND

De huidige economische ontwikkeling dat op continue economische groei is gebaseerd, schept niet alleen welvaart maar ook problemen. Een gestaag groeiende kloof tussen arm en rijk, wereldwijde klimaatverandering als gevolg van toenemende uitstoot van CO₂- en NO_x-gassen, vervuiling van zeeën door plastic afval en verspilling van waardevolle grondstoffen zijn duidelijke voorbeelden daarvan. Er is echter een alternatief om het anders te doen: duurzame ontwikkeling¹.

Duurzame ontwikkeling als alternatief spreekt mensen aan en zet ze aan om te veranderen. In de media wordt in toenemende mate aandacht aan het thema duurzaamheid besteed. Winkeliers en bedrijven bieden steeds meer duurzame producten of services aan. Een omslag richting duurzaamheid is duidelijk aan de gang. Een trend die ook waar te nemen is in andere landen zowel in Europa als daarbuiten.

Maar op de Molukken is van een omslag weinig te merken. Zo wordt de natuurlijke leefomgeving nog steeds bedreigd door grootschalig houtkap en zwerfafval. Wordt elektriciteit nog steeds opgewekt met dieselgeneratoren die CO₂- en NO_x-gassen produceren. En een programma om armoede aan te pakken komt maar moeilijk van de grond. Zelfs de media besteedt er geen aandacht aan, behalve wanneer er een schoonmaakactie heeft plaats gevonden waar belangrijke bestuurders bij aanwezig waren.

Er zijn legio antwoorden te geven op de vraag waarom eigenlijk de omslag op de Molukken richting duurzaamheid maar niet wil lukken. Het antwoord van Buro Pro-kumpulan hierop is het aanbieden van een alternatief, waarmee de potentie van de Molukse gemeenschap wordt ingezet om deze omslag te helpen bewerkstelligen.

In deze nieuwsbrief zal in grote lijnen een werkprogramma met als context de duurzaamheidsdoelen 2030 en sociale innovatie als uitgangspunt worden beschreven.

Carel Usmany

WAAROM BEZINNING & INNOVATIE NODIG ZIJN

Een omslag van de huidige sociaal-economische ontwikkeling richting duurzame ontwikkeling vraagt in de eerste plaats om bezinning op onze eigen houding en gedrag in onze dagelijkse handelingen. Hoe anderen ons zien wordt daardoor bepaald. Zo ook onze intenties en inzet om een bijdrage te leveren aan verbetering van de sociaal-economische en maatschappelijke

situatie op de Molukken. Bezinning is ook nodig binnen onze gemeenschap als we de uitdagingen waar wij voor staan met vertrouwen tegemoet willen treden. Het levert ons niet alleen inzicht in onze eigen sterke en zwakke punten, maar ook inzicht in de mogelijkheden om onze gezamenlijke potentie met nieuwe inzichten, praktijkkennis en bekwaamheden (houding, gedrag, kennis, vaardigheden) te vergroten.

Het vergroten van onze gezamenlijke potentie is een voorwaarde voor zowel het bewerkstelligen van de omslag op de Molukken richting duurzaamheid als voor het succesvol doorlopen van het transitieproces.

Infobox 1

Duurzaamheidsdoelen 2030

1. Uitbannen van alle vormen van (extreme) armoede
2. Einde aan honger, zorgen voor voedselzekerheid en duurzame landbouw
3. Gezondheidszorg voor iedereen
4. Inclusief, gelijkwaardig en kwalitatief onderwijs voor iedereen
5. Gelijke rechten voor mannen en vrouwen en empowerment van vrouwen en meisjes
6. Schoon water en sanitaire voorzieningen voor iedereen
7. Toegang tot betaalbare en duurzame energie voor iedereen
8. Inclusieve, economische groei, werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voor iedereen
9. Infrastructuur voor duurzame industrialisatie
10. Verminderen ongelijkheid binnen en tussen landen
11. Maak steden veilig, veerkrachtig en duurzaam
12. Duurzame consumptie en productie
13. Aanpak klimaatverandering
14. Beschermen en duurzaam gebruik van de oceanen en zeeën
15. Beschermen van ecosystemen, bossen en biodiversiteit
16. Bevorderen van veiligheid, publieke diensten en recht voor iedereen
17. Versterken van het mondiaal partnerschap om doelen te bereiken

Figuur 1. Overzicht VN agenda duurzaamheidsdoelen 2030

Bron: www.rijksoverheid.nl

We zullen daarom als gemeenschap onze aandacht en inspanning meer moeten richten op sociale innovatie² zowel in de 'harde' sectoren (economie en technologie) als in de 'zachte' sectoren (zorg en welzijn). Met de inzichten en praktijkkennis die we daarmee op doen en met nieuw ontwikkelde bekwaamheden zijn we dan beter in staat om samen met de gemeenschappen op de Molukken de omslag te bewerkstelligen richting duurzaamheid en te faciliteren in het transitieproces.

De duurzaamheidsdoelen 2030 (zie infobox 1 hierboven) maakt het voor ons mogelijk om gezamenlijk dit leertraject te doorlopen met de dorpsgemeenschappen op de Molukken.

HET EILAND SAPARUA ALS VOORBEELD

² Sociale innovatie is de ontwikkeling en implementatie van nieuwe ideeën (producten, diensten en modellen) om aan de sociale behoeften te voldoen en het creëren van nieuwe sociale relaties of samenwerkingsverbanden (European Commission, 2013). Bron: www.rijksoverheid.nl

¹ Duurzame ontwikkeling is een ontwikkelingsmodel dat op de toekomst is gericht: de toekomstige generaties mogen in hun ontwikkeling niet worden gehinderd door de activiteiten die wij met ons allen ontplooiën

Een goed voorbeeld van een gezamenlijk leertraject dat had kunnen leiden tot sociale innovatie was de ontwikkeling op het eiland Saparua met betrekking tot de aanpak van zwerfafval.

Het begon zo'n vier jaar geleden in het dorp Ouw. Een aantal vakantiegangers uit Nederland uitte niet alleen hun bezorgdheid over de grote hoeveelheden zwerfafval langs de wegen, stranden, en rivieroevers, maar namen samen met de schoolleiding het initiatief om de kinderen en hun ouders voor te lichten over de gevolgen van zwerfafval. Ze vertelden hen over de risico's en waarom het scheiden van zwerfafval zo belangrijk is. Ook deden ze mee met de opruimacties. Daarnaast hadden ze met financiële steun van hun kumpulan ervoor gezorgd dat er een locatie voor het composteren van organisch afval werd gerealiseerd.

Hoe men in Ouw het probleem zwerfafval hadden aangepakt was niet onopgemerkt gebleven. Ook in de andere dorpen begonnen de mensen het zwerfafval rondom hun dorpen, wegen en stranden op te ruimen en te scheiden.

Wat als plaatselijke inspanning begon groeide uiteindelijk uit tot een gezamenlijke inspanning op eiland niveau geleid door een gezamenlijke missie³ 'Saparua zwerfafval vrij in 2020'. De meeste dorpsbestuurders ondersteunen de missie, de regionale overheid echter niet.

Het voorbeeld hierboven laat zien dat samenwerking alleen niet voldoende is voor het bewerkstelligen van een duurzame aanpak. Steun van de regionale overheid als beleidsverantwoordelijke en budgethouder is ook vereist. Verder dient de samenwerking zelf gebaseerd te zijn op het behalen van lange termijn doelen. Het zijn leerpunten waar de deelnemers aan het werkprogramma in de voorbereiding van hun activiteiten en projecten rekening mee dienen te houden.

WERKPROGRAMMA

Het werkprogramma is bedoeld om de omslag richting duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen en het transitieproces te faciliteren.

CONTEXT & PROGRAMMALIJNEN

De context voor het werkprogramma zijn de 17 duurzaamheidsdoelen. Zie infobox 1 op het vorige blad.

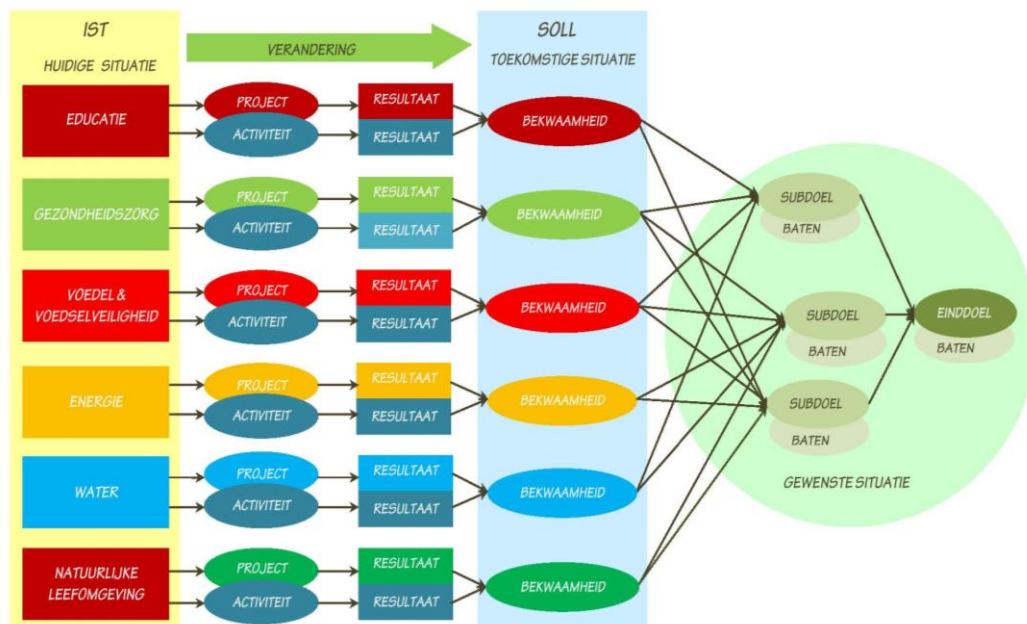
Om de programmalijnen te kunnen ontwikkelen zijn deze doelen toegewezen aan een

Figuur 2. Aandachtsvelden voor de ontwikkeling van de programmalijnen

zestal aandachtsvelden.

1. Leefomgeving
2. Gemeenschap
3. Burgerschap
4. Economie
5. Infrastructuur
6. Overheid

Figuur 3. Programma-aanpak op basis van MSP. Bron: www.gov.uk

Ook zijn de aandachtsvelden bedoeld als leidraad voor visievorming⁴.

⁴ De visievorming zal plaats vinden op een werkgongres dat tegen het einde van de voorbereidingsfase zal worden gehouden. Deelnemers aan het werkprogramma leveren daarvoor hun visie per aandachtsveld aan.

PROGRAMMANIEUWSBRIEF 1, OKTOBER 2018

PROGRAMMADUUR , -INHOUD & -AANPAK

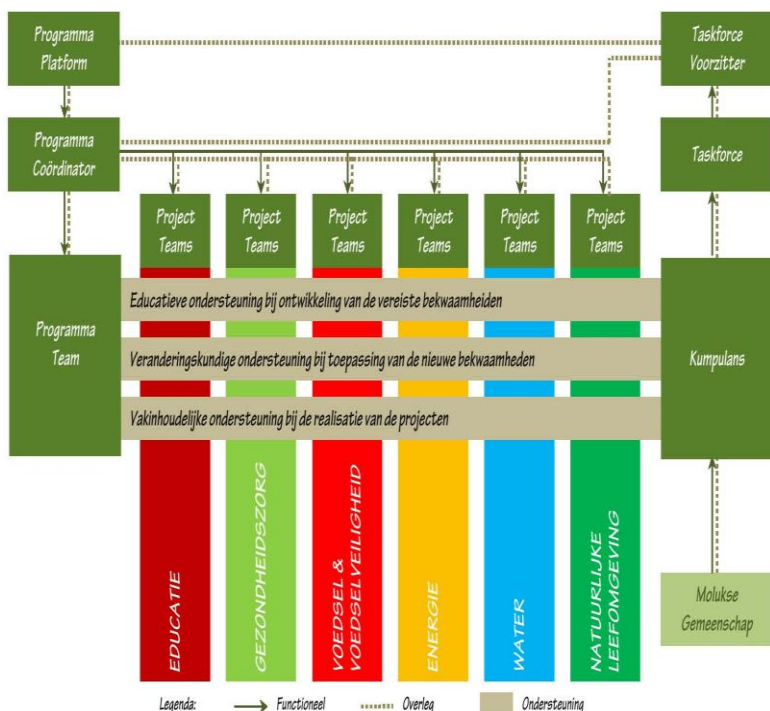
Het werkprogramma heeft een looptijd van tien jaar (2020 – 2030). Deze programmaduur is minimaal nodig om de aandacht en inspanning te blijven richten op de toekomstige situatie en te kunnen ontkoppelen aan de ‘waan van de dag’.

In de eerste vijf jaren (2020 -2025) is de inspanning gericht op het ontwikkelen van de vereiste bekwaamheden in combinatie met het op doen van praktijkkennis. Bekwaamheden en praktijkkennis zijn nodig om de dorpsgemeenschappen op de Molukken te kunnen faciliteren bij de ontwikkeling van hun probleemoplossende vermogen. Dit gebeurt door in het leertraject de nadruk te leggen op sociale innovatie als alternatief voor een gezamenlijk zoekproces naar duurzame oplossingen voor de complexe problemen. In de laatste vijf jaren (2025-2030) is de inspanning gericht op implementatie en opschaling⁵. De dorpsgemeenschappen gebruiken dan hun probleemoplossende vermogen om de subdoelen/baten, respectievelijk het einddoel te realiseren.

Als aanpak is gekozen voor een methode gebaseerd op ‘Managing Successful Programmes’, afgekort MSP⁶. Zie figuur 3 op het vorige blad.

PROGRAMMAORGANISATIE

Als programmasturing is gekozen voor een programmacoördinatie⁷ op basis van regievoering zonder macht (Hans Licht, 2009). Zie figuur 4 hierboven. Met deze keuze wordt tegemoet gekomen aan de eventuele wens van de

Figuur 4. Programmaorganisatiestructuur op basis van ‘regie zonder macht’

5 De toepassing van de oplossingen wordt geleidelijk aan vergroot binnen zowel de publieke als de private sector.

6 Hedeman, B. & G. Vis van Heemst (2005): Programmamanagement op basis van MSP, van Haren Publishing

7 De coördinatie van de educatieve activiteiten en van de verandering zelf zijn aan deze de programmasturing gekoppeld.

deelnemers om projecten die zij in het werkprogramma in brengen zelf uit te werken.

RANDVOORWAARDEN & SUCCESFACTOREN

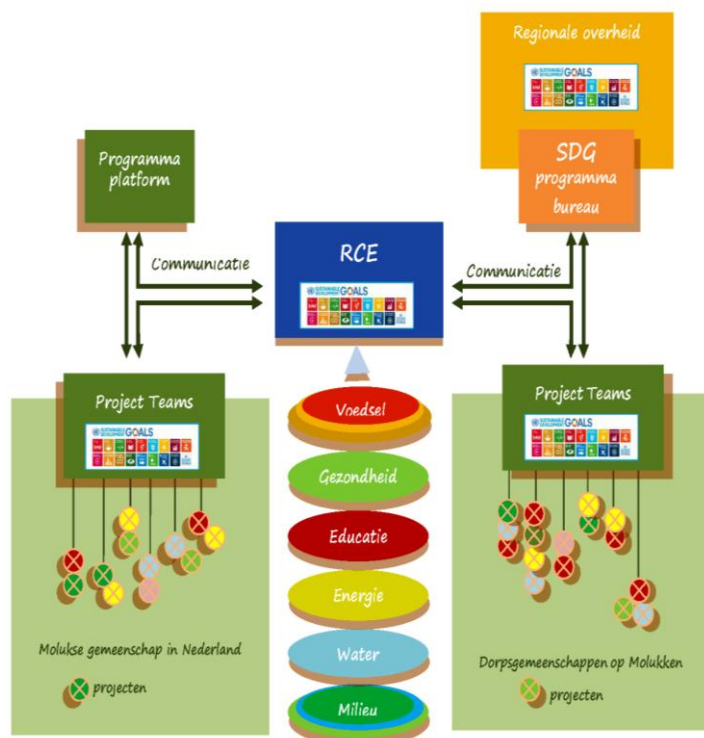
Het initiëren van een werkprogramma met een ambitieus programmadoel is niet zonder risico's. Samenwerken met andere partijen om deze te verkleinen is daarom nodig.

Zo is stichting Muhabbat⁸ in principe bereid gevonden om voor de inbreng van kennis en expertise op het gebied van veranderingsmanagement, educatie, en trainingen zorg te dragen. Voor de inbreng van kennis en expertise op het gebied van programmamanagement, projectmanagement en technologie zal Buro Pro-kumpulan zelf zorg dragen. Voor de inbreng van kennis en expertise op het gebied van uitvoering en sturing van duurzame ontwikkelingsprojecten op de Molukken moet nog een geschikte partij worden gevonden.

De bereidheid van de deelnemers om zich te committeren aan het werkprogramma is zowel randvoorwaarde als een succesfactor, waar het werkprogramma aan dient te voldoen naast de randvoorwaarden, zoals: beschikbaarheid van tijd, geld, en middelen.

COALITIENETWERK

Om de samenwerking met de dorpsgemeenschappen op de Molukken vorm te geven zal in de voorbereidingsfase een coalitienetwerk met daarin een Regionale Centrum voor Expertise (RCE)⁹ als intermediair worden gerealiseerd. De RCE zal zowel de rol als ‘facilitator’ en als ‘kennisbroker’ vervullen in

Figuur 5. Structuur coalitienetwerk met daarin de RCE als intermediair

8 Zie www.muhabbat.nl

9 Een RCE is niet zoets als een gebouw of een centrum, maar eerder een netwerk bestaande uit individuen, organisaties, en deskundigen die zich hebben geëngageerd om educatie te gebruiken als een hulpmiddel om een duurzame toekomst te realiseren. Zie: brochure (2016) What is an RCE?, Global RCE Service Centre

het coalitienetwerk. Zie figuur 5 op het vorige blad.

VOORLICHTINGSCAMPAGNE

De voorlichtingscampagne is een onderdeel van de voorbereiding. Deze zal eveneens een jaar duren (2019) en zal vooral in het teken staan van kennisuitwisseling tussen de wijkbewoners onderling en haar directe omgeving. De relatie tussen drie actuele thema's hieronder genoemd vormt de rode draad daarin.

1. Armoede
2. Klimaatverandering
3. Zwerfafval

Het dagelijkse gebeuren in en rond Molukse wijken is het startpunt voor het ontplooiën van gezamenlijke activiteiten in relatie tot deze drie thema's. Reflectiemomenten zijn daaraan gekoppeld zodat er gezamenlijk nagedacht kan worden over de vraag wat er allemaal zou moeten veranderen om de wijk duurzaam te maken

Tegen het einde van voorbereidingsfase zal een werkcongres worden gehouden waar vertegenwoordigers van de betrokken wijken hun bevindingen kunnen presenteren. Op basis van deze bevindingen zal ook de lange termijn visie¹⁰ worden vastgesteld en de criteria en voorwaarde voor het ontwikkelen van de zes programmalijnen vastgelegd.

SPEERPUNTPROGRAMMA'S (PILOTS)

Een drietal speerpuntprogramma's of pilots¹¹ zullen in de voorbereidingsfase worden uitgerold. Het doel van deze pilots is informatie te generen die voor de invulling van de programmalijnen van belang zijn (zie infobox 2 hiernaast). Ook zijn ze gerelateerd aan de bovengenoemde activiteiten in de Molukse wijken. De titels van de drie pilots zijn:

- Haruku armoede vrij in 2030
- Ambon vrij van dieselcentrales in 2030
- Saparua vrij van zwerfafval in 2020

INFORMATIE

In de volgende programmanieuwsbrieven zal nader worden ingegaan op de programmaonderdelen, zoals: visievorming, sociale innovatie, programma- en projectmanagement. Deze programmanieuwsbrieven zullen evenals aanvullende informatie over de voorlichtingscampagne, de pilots, en het werkprogramma zelf worden geplaatst op de website: www.stichting Pro-kumpulan.nl,

REFERENTIE

- Dagevos, H. (2017): *Sociale innovatie in de praktijk*, Van Gorcum

- Hedeman, B. & G. Vis van Heemst (2005): *Programmamanagement op basis van MSP*, van Haren Publishing
- Brochure (2016): *What is an RCE?*, RCE Service Centre
- Licht, H. (2009): *Programmamanagement: regievoering zonder macht*, Van Gorcum
- Ministerie van VWS (2017): *Wat werkt bij sociale innovatie*, Rijksoverheid
- Rotmans, J. (2017): *Omwenteling van mens, organisatie en samenleving*, De Arbeiderspers
- Verenigde Naties (2015); *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Rijksoverheid

Infobox 2

De rode draad in de voorlichtingscampagne - de relatie tussen de drie werkhema's - is ook het uitgangspunt voor het ontwikkelen van drie pilots (speerpuntprogramma's) die zullen worden uitgerold in de voorbereidingsfase.

1. Armoede
2. Zwerfafval
3. Milieuvervuiling

Deze drie werkhema's zijn gekozen omdat ze problemen op de Molukken aanduiden die complex en hardnekkig zijn in de aanpak: tot op heden wil de aanpak van deze problemen door de overheid maar niet lukken.

Sociale innovatie biedt een alternatief om gezamenlijk te werken aan oplossingen die niet alleen werkbaar maar ook duurzaam kunnen zijn. Deze gezamenlijke zoektocht kan echter alleen succesvol verlopen als de Molukse gemeenschappen op de Molukken en in Nederland bereid zijn te voldoen aan de voorwaarden: langdurige committent en samenwerking. Buro Pro-kumpulan wil daarin faciliteren en heeft daarom aan deze werkhema drie pilots gekoppeld.

1. Haruku armoede vrij in 2030
2. Ambon vrij van dieselcentrales in 2030
3. Saparua vrij van zwerfafval in 2020

Binnen elke pilot zal extra aandacht en inspanning worden besteed resp. gestoken om de oorzaken van de problemen goed in kaart te brengen, zodat er voldoende informatie beschikbaar is voor deelnemers van het werkprogramma. Met die informatie kunnen ze de dorpgemeenschappen die zij op de Molukken ondersteunen en faciliteren bij het tot stand brengen van sociale innovatie gericht op het vinden van duurzame en werkbare oplossingen geënt op hun situatie.

Figuur 6. Pilots voor de implementatie van het werkprogramma

¹⁰ Een beknopte beschrijving van visievorming is te vinden in het artikel in het blad Marinjo: Bestrijding van Armoede en milieuvuiling vergt meer dan alleen een andere aanpak, uitgave april/mei 2016

¹¹ Buro Pro-kumpulan is reeds gestart met het verspreiden van de posters met informatie over deze pilots.